

Volum coordonat de
Cosmin Budeancă și Dalia Báthory

ISTORII (NE)SPUSE

Strategii de supraviețuire și integrare socioprofesională
în familiile foștilor deținuți politici
din Europa Centrală și de Est în anii '50-'60

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	7
<i>Cuvânt-înainte</i>	15
„Vinovați fără vină.” Efectele condamnărilor politice asupra membrilor familiilor foștilor deținuți politici (Cercet. dr. habil. Cosmin BUDEANCĂ).....	17
Noi perspective asupra familiilor în comunism. Supraviețuire și integrare socioprofesională în condiții dificile (Cercet. dr. Dalia BÁTHORY).....	35

ISTORII ALE UNOR FAMILII DE DEȚINUȚI POLITICI

Biografii publicate – biografii ascunse. Destine ale familiilor reprimare în perioada stalinistă. Studiu de caz (Cercet. drd. Maria BUKO).....	45
Trăind cu stigmatul de „trădător de patrie”. Familiile victimelor terorii staliniste din Polonia. Cazul familiei lui Witold Pilecki (Cercet. dr. habil. Mirosław SZUMIŁO)	62
Alegerea de a uita. Politică, viață cotidiană și familie în România stalinistă (Drd. Ruxandra Iuliana PETRINCA).....	76
Între a fi ostracizat și a fi erou al poporului. Destinul familiei Zeller (Lect. univ. dr. Pompiliu-Nicolae CONSTANTIN).....	87
Calvarul familiei Coposu în timpul regimului comunist (anii '50-'60) (Cercet. dr. Marin POP)	97
Destinul unui preot din Transilvania în regimul comunist. János Dobri (1914-1990) (Cercet. dr. JÁNOSI Csongor)	115
Viața de după detenție a unui fost deținut politic și a familiei sale. Studiu de caz : familia lui Doru Novacovici (Drd. Andreea Iustina OPRIȘ).....	137
Represiunea comunistă și strategii de supraviețuire în cazul familiilor din aristocrația poloneză. Cazul familiei Branicki (1945-1960) (Prof. univ. dr. Mirosław KŁUSEK, Cercet. dr. Robert ANDRZEJCZYK)	158

EFECTELE PE TERMEN LUNG ALE REPRESIUNII ȘI SUPRAVIEȚUIREA PROFESIONALĂ

Viața după reeducare. Foști deținuți politici din Penitenciarul Aiud, între reintegrare socioprofesională și urmărirea permanentă a Securității (Dr. Dragoș URSU)	167
Strategii de integrare socioprofesională ale soțiilor de foști deținuți politici în România comunistă în anii '50 și '60 (Cercet. dr. habil. Cosmin BUDEANĂ)	185
Viața lui Antonie Plămădeală și a familiei sale după refugiul din Basarabia în România (1944-1945) (Drd. Cristina PLĂMĂDEALĂ)	204

VICTIME „COLATERALE” ALE SISTEMELOR REPRESIVE DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ÎN ANII '50-'60

Supraviețuire și integrare socioprofesională în familiile arhitecților întemnițați politic în timpul regimului comunist din România. Apel la amintirile câtorva descendenți (Arh. dr. Vlad MITRIC-CIUPE)	223
Maternitate încarcerată în memoria gulagului românesc (Drd. Ioana-Zoia SANDU [URSU])	240
Viața cotidiană în al doilea cerc al suferinței. Studiu de caz : familia Pantelimon Chirilă (Cercet dr. Claudia-Florentina DOBRE)	256
Strategia unui maghiar de a înfrunța criza din '56. Narațiuni în dosarele Securității (Cercet. dr. Dalia BÁTHORY)	270
Prizonieri ai Gulagului, deportați și familiile lor în RSS Lituania în perioada stalinistă și după. Definiții juridice, ideologice și sociale (Cercet. dr. Monika KARENIAUSKAITĖ)	284
Infracțiunile politice în Polonia Mare (Wielkopolska) în perioada stalinistă. O analiză a surselor (Drd. Maciej KOŚCIUSZKO)	302
„Părinții mei au fost numiți dușmani ai poporului.” Probleme și perspective de abordare a tăcerii în studiile de istorie orală (Conf. univ. dr. Ludmila D. COJOCARU)	311
Aspecte legate de justiția de tranziție în Polonia. Cazul familiei Niechoda (Marcin ZWOLSKI)	324
Justiția de tranziție și foștii deținuți politici din Albania (Cercet. Davjola NDOJA)	335

La 30 ianuarie 1953, Dobri a fost arestat din nou și la 23 octombrie 1953 a fost condamnat de Tribunalul Militar al Orașului Stalin (Brașov) pentru instigare publică, la 1 an și 2 luni închisoare corecțională și plata cheltuielilor de judecată, în valoare de 100 de lei. Și-a executat pedeapsa în închisorile Gherla, Jilava, Cluj-Tribunal, dar și în coloniile de muncă de la Onești și Borzești, până la 27 ianuarie 1954, când a fost eliberat³⁷.

Începând cu 1 februarie 1954 și-a reluat activitatea de profesor³⁸.

Procesul Dobai și anii de închisoare (1957-1963)

Revoluția din Ungaria din 1956 a produs un val de simpatie printre maghiarii din Transilvania și asta a generat ulterior o serie de măsuri represive din partea autorităților la nivelul întregii populații. Între 1956 și 1966 au fost arestate 26.501 persoane, dintre care 6.223 au fost eliberate în timpul anchetelor sau achitate în urma sentințelor; chiar și așa, 20.278 de persoane au fost condamnate și închise. S-au aplicat de asemenea pedepse administrative, numărul celor duși în lagăre de muncă între 1958 și 1966 fiind de 3.663. Iar aici trebuie menționată și pedeapsa cu domiciliul forțat, pentru că, între 1956 și 1966, 1.948 de persoane au fost forțate să își schimbe domiciliul. Din 1967 domiciliul obligatoriu nu s-a mai aplicat, iar la începutul anului 1968 au fost anulate dispozițiile de domiciliu obligatoriu în cazul ultimelor șapte persoane³⁹. Dacă ne raportăm la valul de represiune care a cuprins România în această perioadă, ponderea maghiarilor transilvăneni afectați a fost de aproximativ 10%.

În ceea ce privește termenul de „'56 transilvan”, acesta nu definește în mod necesar atât manifestările antiregim din octombrie-noiembrie 1956, cât represiunea care a urmat între 1956 și 1966, concentrată mai ales pe procesele unor loturi⁴⁰. Între acestea,

Pentru asta, în noiembrie, autoritățile de la București au transferat cazul la Tribunalul Militar Oradea, acuzațiile fiind de trădare și spionaj. Actul de acuzare din 15.12.1953 a fost redactat de Procuratura Oradea și a fost folosit la audierea de la Tribunalul Militar Oradea la 7.01.1954, dar, din cauza lipsei de martori, judecarea procesului s-a amânat pentru 21 ianuarie. În această perioadă s-a ordonat ca Endre Bustya și Zoltán Szabó să fie chemați ca martori. Bustya a dat o declarație la 27.02.1954 și a fost forțat să depună mărturie împotriva lui András Székely. La 11.03.1954, recent eliberatul Zoltán Szabó, din cauza domiciliului forțat, a problemelor financiare și de sănătate, a cerut autorităților din Oradea să îi permită să depună mărturia la Tribunalul din Târgu Secuiesc. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 2, ff. 155, 170-173, 192-192 v, 216-217, 251-255, 275.

37. ACNSAS, fond Penal, dosar 217 vol. 2, ff. 199-203 v. Vezi textul complet al sentinței cu nr. 521; AANP, fișele matricole penale ale lui János Dobri.

38. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 2, f. 261.

39. ACNSAS, fond Documentar, dosar 80, vol. 3, ff. 33-36.

40. Despre tipologia proceselor dintre 1956 și 1966, vezi Stefano Bottoni (ed.), *Az 1956-os magyar forradalom és a romániai magyarság (1956-1959) [Revoluția maghiară din 1956 și maghiarii din România (1956-1959)]*, Pro-Print, Miercurea Ciuc, 2006, pp. 31-35; Csongor Jánosi, „Procesul membrilor mișcării de reînnoire spirituală «Bethania»”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Editura Polirom, Iași, 2008, pp. 331-337.

cele mai semnificative au fost câteva cazuri de înaltă trădare, în cadrul cărora cei implicați erau acuzați și că au discutat problema unirii Transilvaniei cu Ungaria. Printre cele mai importante astfel de cazuri a fost și cel al lui János Dobri.

Acuzațiile aduse celor implicați în proces aveau la bază o schiță de proiect elaborată de juristul István Dobai care să rezolve problema afilierii teritoriale a Transilvaniei și care a fost transmisă de acesta câtorva persoane din Ungaria în timpul revoluției, intenționând să o trimită și la Națiunile Unite. Această schiță a fost denumită ulterior, în rapoartele tribunalului și în literatura de specialitate, „Memorandumul ONU”⁴¹. Doi dintre inițiatori, István Dobai și László Varga, au fost arestați la 20 și 21 martie 1957, iar mai târziu le-au urmat András Bereczki, Gábor Kertész, József Komáromy, Ferenc Gazda, József Nagy, János Dobri (la 29 martie 1957), Anna Bányai, Lajos Jordáky, Dezső Molnár și Endre Sipos⁴². Dezső László, ultimul dintre membrii grupului implicați în proces, a fost arestat la 25 iulie 1957.

În 5 noiembrie 1957 s-a pronunțat sentința. Dobai și Varga au primit închisoare pe viață, Kertész și Komáromy au fost condamnați la câte 25 de ani închisoare, Bereczki la 15 ani, Gazda la 10 ani, Dobri la 6 ani, iar Nagy și László la câte 5 ani de închisoare fiecare⁴³.

Motivul condamnării lui Dobri a fost „uneltire contra ordinii sociale” (a instigat prin tipărire și distribuire de poezii), iar pe lângă închisoarea corecțională, lui i s-au interzis drepturile civile pentru trei ani și i-a fost confiscată averea⁴⁴. Și-a executat pedeapsa la închisorile Cluj-Tribunal, Gherla și în coloniile de muncă Grind, Salcia, Luciu-Giurgeni, Grădina, Ostrov, Periprava, Fetești ori pe bacurile-inchisoare Ileni Levendi și Gironde. Prin Decretul nr. 5/1963 a fost amnistiat la 28 ianuarie 1963⁴⁵.

Ca o pedeapsă „complementară”, după cel de-al treilea arest, în urma unor ordine venite de sus, fotografiile cu el au fost înlăturate de pe trei panouri de onoare cu

41. ACNSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 3, ff. 32-46. Vezi formularea originală în cele 15 pagini ale memorandumului. Pentru istoria judecării procesului, vezi Zoltán Tófalvi, 1956 *erdélyi mártírjai, III. A Dobai csoport* [Martirii transilvăneni din 1956, III. Lotul Dobai], Mentor Kiadó, Târgu Mureș, 2009.

42. Interviu realizat de autor la 21.06.2008, în Târgu Mureș, cu László Varga, născut la 17.03.1928 în Zaláu. Naționalitate: maghiară; religie: reformată; educație: Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj; pensionar. Interviu se află în arhiva personală a autorului. Interviu realizat de autor la 24.05.2008, în Cluj, cu József Komáromy, născut la 20.12.1924 în Carei. Naționalitate: maghiară; religie: reformată; educație: Facultatea de Matematică și Fizică, Universitatea „Bolyai” din Cluj; pensionar. Interviu se află în arhiva personală a autorului. Vezi și Ferenc László, „A „harmadik út” áldozata – László Dezső állambiztonsági ügyiratai” [„Victima celei de a treia căi – Dosarul de Securitate al lui Dezső László”], în Péter Cseke (ed.), *László Dezső emlékezete 1904-2004 (Amintiri despre Dezső László 1904-2004)*, Polis Könyvkiadó, Cluj-Napoca, 2004, pp. 147-177. Pentru procesul Dobai vezi ANCSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 1-7.

43. Gyula Dávid (ed.), 1956 *Erdélyben – Politikai elítéltek életrajzi adattára 1956-1965* [1956 Transilvania – Bază de date biografică cu deținuți politici 1956-1965], Erdélyi Múzeum-Egyesület, Polis, Cluj-Napoca, 2006, p. 35.

44. ACNSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 5-9.

45. AANP, fișele matricole penale ale lui János Dobri; Gyula Dávid (ed.), *op. cit.*, 136.

absolvenții de Teologie dintre 1950 și 1953, fiind înlocuite cu un decor⁴⁶. În 2009, la cererea congregației Cluj – Dâmbul Rotund, cele trei fotografii au fost puse înapoi⁴⁷.

Familia, copiii, viața de zi cu zi

În 1943, Dobri s-a căsătorit cu Klára Czira, o asistentă medicală districtuală al cărei tată era tot preot, și au avut împreună șase copii (Ágnes, 9 iulie 1944 ; Anna, 25 iunie 1949 ; Klára, 17 octombrie 1950 ; Enikő, 25 ianuarie 1952 ; András, 23 iunie 1954 ; István, 15 aprilie 1956)⁴⁸. Datele de naștere ale copiilor au fost influențate de perioadele de detenție și arest. Dobri nu a vorbit niciodată în familie despre perioada petrecută în închisoare, iar în timpul executării pedepsei de după procesul Dobai și-a văzut soția și pe doi dintre copii o singură dată, de la geamul penitenciarului din Gherla. Conform unei înțelegeri anterioare, familia lui mergea la un anumit mormânt din cimitirul armenesc din apropiere, de unde putea face cu mâna celor închiși⁴⁹.

Statutul lui de deținut politic i-a marcat pe toți membrii familiei, ei fiind stigmatizați și defavorizați în societate. În cazul copiilor, acest lucru s-a putut observa în primul rând în felul în care erau tratați la școală. Astfel, nu au fost acceptați în organizația de pionieri a școlii, în perioada inspecțiilor școlare erau trimiși acasă, iar la panoul de onoare, în locul fotografiei unuia dintre copiii lui Dobri, care era cel mai bun din clasă, a fost pusă poza celui de pe locul secund. Deși erau considerați dușmani de clasă, reușitele lor la școală le-au permis să obțină diplome de facultate. A existat o înțelegere tacită din partea profesorilor și o susținere ocazională, în momente-cheie. Astfel, deși ar fi trebuit să fie respinși la examenele de început și de final, profesorii s-au dovedit a fi foarte înțelegători. Așa încât fiica cea mare a terminat colegiul tehnic, apoi a fost nevoită să lucreze un an sau doi și abia după a putut să se înscrie la universitate. În mod similar, în cazul mamei, asistentă medicală și singura care întreținea familia, a existat o flexibilitate din partea doctorului districtual, care, având în vedere și specificul meseriei ei, ce presupunea o mare mobilitate, a acoperit situația în fața autorităților. În ceea ce privește situația financiară, sprijinul oferit de rude a contat și el foarte mult. Spre exemplu, familia extinsă, în special cei opt frați din partea mamei, a fost cea care a ajutat la creșterea copiilor și la îngrijirea celor doi bunici bolnavi care locuiau cu ei. În afară de mâncare, a contat și faptul că în timpul vacanțelor copiii puteau să stea la bunici. Biserica Reformată a avut de asemenea un rol deosebit în

46. Dezső Buzogány, „Dobri János, a teológiai tanár” [„János Dobri, profesorul de teologie”], în András Dobri (ed.), *Emlékezés Dr. Dobri Jánosra születésének 100. évfordulóján* [Amintiri despre Dr. János Dobri la aniversarea a 100 de ani de la naștere], f. e., Cluj-Napoca, 2014, pp. 28-31.

47. *Ibidem*, p. 9.

48. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 1.

49. Interviu realizat de autor la 6.06.2016 în Cluj cu András Dobri, născut la 23.06.1954 în Cluj. Naționalitate : maghiară ; religie : reformată ; educație : Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj ; preot în parohia Cluj – Dâmbul Rotund. Interviu se află în arhiva personală a autorului.

sprijinul familiei. Deși, din când în când, acest lucru poate părea neadevărat din cauza adaptabilității politice a atitudinii elitei ecleziastice, este incontestabil că Biserica s-a implicat în ajutorarea lor. De exemplu, familia Dobri a locuit în Cluj în clădirea eparhiei de pe strada Kogălniceanu, nr. 29, fiind scutită de plata chiriei. Iar vecinătatea cu profesorii de teologie le-a dat ocazia celor din urmă să ajute ocazional familia greu încercată. Și atunci când capul familiei a fost arestat, profesorul András Nagy a organizat acțiuni de caritate, dar și profesorii sași de la Teologie au dat o mână de ajutor. Cu toate astea, după ce inițial și-au manifestat bunele intenții, treptat acești samariteni au dispărut și au început să evite familia de teama unor posibile consecințe negative, ceea ce i-a întristat pe membrii familiei Dobri⁵⁰.

Un nou început și noi etape (1963-1985)

Pe 2 februarie 1963, Dobri János s-a întors acasă și de data aceasta a trebuit să se adapteze schimbărilor survenite din elita eparhială Cluj. Deciziile administrative ale foștilor lideri, episcopii János Vásárhelyi (1936-1960) și Aladár Arday (1948-1961), fuseseră influențate de dorința de a reprezenta interesele Bisericii lor în circumstanțele politice și ideologice date. Moartea lor a însemnat dispariția acestui principiu. La începutul anilor '60, alegerea episcopilor din eparhiile reformate Oradea și Cluj se făcuse sub controlul partidului-stat. În ambele cazuri, persoanele care au fost desemnate pentru cea mai importantă poziție clericală – Sándor Búthi și Gyula Nagy – erau garanți ai unei conduceri a bisericii controlate de stat⁵¹.

Reintegrarea socială a lui Dobri a fost mai dificilă din cauza celor trei ani de interzicere a drepturilor civile la care fusese condamnat prin sentința din noiembrie 1957. Deși a cerut în scris de la Institutul Teologic Protestant să fie repus în poziția sa de profesor de teologie, cererea i-a fost respinsă pe motiv că nu putea ocupa funcții publice din cauza condamnării⁵². Mai mult decât atât, documentele sale oficiale au dispărut din arhivele institutului⁵³. Era așadar destul de evident că nu avea sprijin din partea Episcopiei, astfel încât, din acel moment, Dobri nu a mai trecut pragul Institutului Teologic.

După eliberare a lucrat pentru câteva zile la poștă, iar apoi a fost angajat la fabrica „Chimica” pe post de muncitor la departamentul de bachelită. În aceste condiții, situația financiară precară l-a determinat să devină și tapițer. În septembrie 1964, după trecerea celor trei ani în care i-au fost interzise drepturile civile, Consiliul Dirigent Eparhial l-a informat că a fost numit temporar preot la Bața (județul Bistrița-Năsăud) și că numirea a fost aprobată și de Departamentul Cultelor. Cu toate acestea, curând s-a dovedit că, de fapt, altcineva fusese numit în acea parohie⁵⁴. I s-a oferit apoi postul de

50. András Dobri (ed.), *op. cit.*, pp. 20-22, 44-59; interviu cu András Dobri.

51. Csongor János, „Alegeri episcopale în Eparhiile Reformate Cluj și Oradea în anii 1960”, în *Caietele CNSAS*, 1-2 (17-18), 2016, pp. 303-330.

52. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 1, f. 16.

53. *Ibidem*, f. 59.

54. *Ibidem*, f. 26.

preot-asistent în parohia Cluj – Orașul de Jos, dar i-a fost imposibil să îl ocupe, deoarece preotul titular György Valádi s-a opus⁵⁵. Într-un final, începând cu 1 februarie 1965, a devenit funcționar cu jumătate de normă în oficiul protopopial al Protopopiatului Reformat Cluj⁵⁶.

Activitatea lui ca preot s-a împlinit în cadrul parohiei Cluj – Dâmbul Rotund, unde a servit de la 1 aprilie 1969 și până la 30 octombrie 1985. Cum parohia Dâmbul Rotund⁵⁷ s-a înființat în 1960, a considerat că principala lui misiune era construirea unei biserici, deoarece baraca ce servea drept casă de rugăciune putea adăposti doar aproximativ 120 de persoane, dintr-o congregație de 2.500-2.800 de membri⁵⁸. Astfel, în 1970 a început să organizeze construirea bisericii, după ce i s-au promis 50.000 de mărci germane în acest scop din partea Fundației „Gustav Adolf Werk”⁵⁹.

Din iunie 1971 evoluția construcției bisericii poate fi urmărită și în notele date de agenției Securității. La 5 martie 1971, episcopul Nagy Gyula a primit o notificare oficială din partea sponsorului vest-german – prin Dieter Knall, secretar general – despre suma pregătită pentru construirea bisericii din Dâmbul Rotund. În aceeași scrisoare, sponsorul a cerut destinatarului să accepte donația în numele Eparhiei Reformate Cluj. Răspunsul a fost pozitiv și a fost dat după ce a fost obținută aprobarea și din partea Departamentului Cultelor⁶⁰. Schița bisericii a fost desenată de dr. Pál Farkas, arhitect născut în Transilvania care locuia la Debrețin⁶¹.

În vara anului 1972, Dobri a fost primit în audiență la București de János Fazekas, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, iar Dumitru Dogaru, directorul Departamentului Cultelor, a fost de asemenea invitat să participe la discuție⁶². Cu toate acestea, aprobarea de principiu nu a fost urmată și de măsuri de implementare. Departamentul Cultelor a cerut schimbarea schițelor și anexelor ca o condiție pentru emiterea autorizației. Apoi a mai apărut un impediment: planul urbanistic zonal al cartierului Dâmbul Rotund nu fusese elaborat încă, deci era nevoie de răbdare, pentru că nu se putea emite aprobarea pentru construire înainte să existe un astfel de plan⁶³. Mai mult, un angajat al Sfatului Popular din Cluj i-a spus arhitectului László Nagy, care se ocupa de construcție, că nici liderii Bisericii Reformate nu considerau construirea bisericii ca fiind o prioritate⁶⁴.

55. *Ibidem*, f. 32.

56. *Ibidem*, f. 43.

57. În plus față de parohiile deja existente Cluj-Centru, Cluj – Orașul de Jos, Cluj-Hídelse, Cluj – Orașul de Sus, zona Iris, în ianuarie 1960 s-a înființat parohia Dâmbul Rotund. Din 1968, după ce Someșeni a fost atașat Clujului, numărul parohiilor a crescut prin adăugarea congregației Someșeni. Mai târziu au fost înființate și alte parohii în Cluj: parohia din strada Pata (1971), parohiile din zonele Bulgaria și Între Lacuri (1977), parohia Tăietura Turcului (1980), parohia Cluj-Mănăstur în 1991.

58. ACNSAS; fond Informativ, dosar 211500, vol. 5, ff. 164-166.

59. *Ibidem*, f. 124.

60. *Idem*, vol. 4, f. 147.

61. *Idem*, vol. 5, ff. 1-2.

62. *Ibidem*, ff. 152-153.

63. *Ibidem*, f. 122.

64. *Ibidem*, ff. 123-125.

A fost nevoie de șapte ani pentru primirea autorizației de construcție – aprobarea proiectelor durând cinci ani⁶⁵ –, dar noua biserică a fost, în cele din urmă, construită între 1977 și 1980. În toamna anului 1979, Dobri a suferit un atac cerebral minor, iar Lajos Bóné, preot la Mera (județul Cluj), a preluat coordonarea lucrărilor în perioada de convalescență a lui Dobri⁶⁶.

Și construcția unei noi case parohiale a fost marcată de dificultăți similare. Deși au obținut autorizația de construcție, lucrările propriu-zise nu au putut începe la timp din cauza lipsei banilor, așa că autorizația a expirat. În mai 1982, Dobri a făcut demersurile pentru a obține o nouă autorizație⁶⁷, dar lucrările de construcție au început abia în 1985. De acestea s-a ocupat însă fiul său, András Dobri, care, începând cu 1 ianuarie 1986, a devenit noul pastor⁶⁸.

În atenția Securității (1963-1989)

Conform notelor din dosarul său de la Securitate, monitorizarea activității lui János Dobri ca preot s-a făcut pe două direcții: 1. în primul rând, s-a concentrat pe activitățile lui de zi cu zi, respectiv pe impactul acestora în cadrul bisericii; 2. în al doilea rând, se voia descoperirea legăturilor lui internaționale, atât prin implicarea agenților care călătoreau în străinătate pentru diverse motive (conferințe internaționale de teologie, vizite familiale etc.), cât și prin observarea metodică a oaspeților din străinătate care veneau la familia Dobri.

După eliberarea din închisoare, din cauza pozițiilor lui „naționaliste” și antiregim, a fost urmărit de Securitate cu ajutorul rețelei de agenți din interiorul clerului: „Hunyadi Ioan”, „Szabó Béla”, „János”, „Galos István”. În cursul anului 1964 a avut loc și un schimb de informații între Regiunea Mureș – Autonomă Maghiară și Regionala Cluj a Ministerului de Interne. Colegii din Mureș au fost conduși la Dobri de rezultatele supravegherii preotului catolic Márton Börzsei, care ținuse legătura cu Dobri, motiv pentru care s-au cerut informații despre acesta din urmă de la Cluj⁶⁹.

La 13 octombrie 1965, Direcția Regională Cluj a aprobat propunerea căpitanului Ioan Onac⁷⁰ de a încheia urmărirea informativă în baza unui protocol de control preliminar și de a-l include pe Dobri, care lucra deja ca secretar protopopial, în categoria

65. *Idem*, vol. 6, f. 7.

66. *Idem*, vol. 5, ff. 89-90.

67. *Ibidem*, f. 197.

68. András Dobri (ed.), *op. cit.*, pp. 9-10.

69. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 1, ff. 164-165.

70. Ioan Onac (1935-2006), angajat al Direcției Regionale Cluj a Ministerului de Interne și apoi al Inspectoratului Județean Cluj. A lucrat în cadrul Direcției a III-a Informații Interne, apoi, în urma reorganizării în septembrie 1967, a colaborat cu Serviciul I, având aceleași atribuții până în 1975. În 1976 a fost transferat la Serviciul I/B, responsabil cu „naționalismul maghiari”. A fost unul dintre experții problemei „Biserica Reformată” la acel moment. La 14.05.1988 a fost trecut în rezervă ca locotenent-colonel. http://www.cnsas.ro/documente/cadrela_securitatii/ONAC%20IOAN.pdf (accesat la 28.02.2016).